

PM Rotel X (Dnr KS 2020/830)

Betänkandet Sveriges museum om Förintelsen (SOU 2020:21)

Remiss från Kulturdepartementet

Remisstid den 25 september 2020

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Jonas Naddebo anför följande.

Ärendet

Utredningen om ett museum om Förintelsen har haft i uppdrag att föreslå hur ett museum för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen kan inrättas i Sverige. Utredningen har lämnat sina förslag i betänkandet Sveriges museum om Förintelsen (SOU 2020:21). Förslaget är att ett svenskt museum om Förintelsen inrättas i form av en ny, fristående myndighet, samt att en ny museibygnad uppförs. Parallellt med förberedelserna föreslås en insamling av berättelser och annat material från judiska och romska överlevande med anknytning till Sverige. Insamlingen bör ske snarast med tanke på de överlevandes höga ålder och föreslås äga rum under 2021 i samverkan med ett lämpligt museum, forskare och judiska och romska organisationer.

Museet bör, enligt utredningen kunna inleda sin verksamhet från och med 1 januari 2022 och kan därefter utvecklas vidare under en uppbyggnadsfas. I förslaget ingår att viss verksamhet som i dag utförs av Forum för levande historia överförs till den nya myndigheten. Som alternativ bedömer utredningen att museet kan inrättas inom en befintlig museimyndighet, förslagsvis inom Statens försvarshistoriska museer eller Statens historiska museer. Ett ytterligare alternativ är att museet inrättas inom Forum för levande historia, som redan bedriver bland annat pedagogisk verksamhet om Förintelsen, under vissa förutsättningar. Att museet har en gedigen forskningsanknytning bedöms som fundamentalt för verksamheten. Utredningen bedömer att museets totala anslag efter en uppbyggnadsfas bör vara cirka 63 miljoner kronor, givet huvudförslaget, men kan bli mindre om museet inrättas inom en befintlig museimyndighet, cirka 54 miljoner kronor. Vad gäller frågan om lokalisering lämnar utredningen inget förslag.

Stockholms stad har fått remissen för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, utbildningsnämnden och kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 har valt att inte yttra sig i ärendet.

Stadsledningskontoret delar utredarens bedömning om nödvändigheten av insatser som ökar kunskapen om Förintelsen som avgörande historisk händelse, samt slutsatser kring museets inriktning.

Kulturnämnden är positiv till utredningens förslag och anser att det är av stor betydelse att ett Sveriges museum om Förintelsen etableras som en självständig, stark och långsiktigt relevant museal kunskapsinstitution men att utredningens uppskattning av kostnader förefaller vara i underkant för en verksamhet med denna höga ambitionsnivå.

Utbildningsnämnden ställer sig positiv till förslaget att inrätta Sveriges museum om Förintelsen.

Mina synpunkter

Insatser som ökar kunskapen om Förintelsen och säkrar minnet av de människor som mördades i denna katastrof är viktiga. Jag delar utredningens bedömning om att Sverige behöver ett museum för att bibehålla och utveckla kunskaperna om hur Förintelsen möjliggjordes, vad som skedde i Europa under tiden för illdåden och hur Sverige agerade. Inrättandet av ett museum skulle också markera att Förintelsen hänger ihop med Sveriges historia och att berättelser från överlevande med anknytning till Sverige är en del av Sveriges kulturarv.

Vad gäller frågan om lokalisering lämnar utredningen inget förslag. Dock anser utredningen att regeringen bör överväga att förlägga museet på en plats med en i sammanhanget historisk betydelse samt vikten av närheten till akademiska institutioner. Därtill att platsen ska kunna skapa bra förutsättningar för en hög publiktillströmning, inte minst av skolelever. Stockholm möter dessa villkor med råge och skulle därför vara rätt plats för ett nytt museum. Därtill instämmer jag med utredaren att ett nytt museum ska bedrivas i samarbete med andra aktörer i form av kulturinstitutioner, myndigheter och organisationer inom civilsamhället, både inom och utom landet. I dessa delar har Stockholm som plats och huvudstad en uppenbar styrka.

Avslutningsvis vill jag betona att utredningens bedömning om hur mycket en uppbyggnadsfas skulle kosta förefaller vara i underkant för en verksamhet med den höga ambitionsnivå som beskrivs i utredningen.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 16 september 2020

JONAS NADDEBO

Bilaga

Betänkandet Sveriges museum om Förintelsen (SOU 2020:21).

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi instämmer i förvaltningens utlåtande. Det är en viktig markering i en tid när många överlevare blir allt äldre att ta tillvara deras erfarenheter och berättelser för kommande generationer. Högerextremism på frammarsch i Sverige och i världen, och sorgligt nog finns allt fler människor som inte tror på de vittnesmål för intelsens överlevare återger. Detta ger museet ett särskilt viktigt uppdrag. Utredningen har tittat på museum med liknande uppdrag från andra länder för att kunna lägga en bra grund för dess inriktning i Sverige. Vi vill framhålla betydelsen av att det nya museet tar ett grepp gällande barnperspektivet. En viktig målgrupp för museet är enligt utredningen ungdomar. För att lyckas i det uppdrag krävs även barns deltagande på olika sätt, likt det arbete War Childhood Museum i Sarajevo bidragit med genom såväl forskning som utställningar. Nu senast genom #ChildrenAndGenocide som är en global kampanj online delvis finansierad med medel från Sverige. Detta perspektiv ser vi som viktigt vid implementeringen av museet.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Clara Lindblom och Sara Stenudd (båda V) med hänvisning till Vänsterpartiets särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Vänsterpartiets särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Förslaget är att ett svenskt museum om Förintelsen inrättas i form av en ny, fristående myndighet, och att en ny museibygnad uppförs. Parallellt med förberedelserna föreslås en insamling av berättelser och annat material från judiska och romska överlevande med anknytning till Sverige. Insamlingen bör ske snarast med tanke på de överlevandes höga ålder och föreslås äga rum under 2021 i samverkan med ett lämpligt museum, forskare och judiska och romska organisationer. Museet bör, enligt utredningen kunna inleda sin verksamhet från och med 1 januari 2022 och kan därefter utvecklas vidare under en uppbyggnadsfas. I förslaget ingår att viss verksamhet som i dag utförs av Forum för levande historia överförs till den nya myndigheten. Som alternativ bedömer utredningen att museet kan inrättas inom en befintlig museimyndighet, förslagsvis inom Statens försvarshistoriska museer eller Statens historiska museer. Ett ytterligare alternativ är att museet inrättas inom Forum för levande historia, som redan bedriver bland annat pedagogisk verksamhet om Förintelsen, under vissa förutsättningar. Att museet har en gedigen forskningsanknytning bedöms som fundamentalt för verksamheten. Utredningen bedömer att museets totala anslag efter en uppbyggnadsfas bör vara cirka 63 miljoner kronor, givet huvudförslaget, men kan bli mindre om museet inrättas inom en befintlig museimyndighet, cirka 54 miljoner kronor.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kulturnämnden, utbildningsnämnden och kommunstyrelsens råd för Agenda 2030. Kommunstyrelsens råd för Agenda 2030 har valt att inte yttra sig i ärendet.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 juni 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar utredarens bedömning om nödvändigheten av insatser som ökar kunskapen om Förintelsen som avgörande historisk händelse men också dess konsekvenser ur ett nutida perspektiv. I en samtid där allt färre överlevande finns kvar, och ökad antisemitism rapporteras i flera olika miljöer, bör en skyndsam dokumentation av överlevandes vittnesmål från Förintelsen prioriteras - oavsett utgång av utredningen. Stadsledningskontoret delar även utredarens slutsatser kring museets inriktning, som att i en bred historisk kontext synliggöra de olika grupper som föll offer för nazismen – romer, personer med funktionsnedsättning, homosexuella med fler. Lika viktigt är att museet får i uppdrag att belysa de strukturer som möjliggjorde Förintelsen, och att dess forskningsfokus balanseras med beprövad pedagogik så att kunskap om och lärdomar av Förintelsen når ut brett och kopplas till samtiden. Verksamheten bör också bedrivas i stark samverkan med civilsamhället och internationella institutioner. Med tanke på rådande akuta situation där överlevandes vittnesmål snart inte längre kommer kunna spridas genom skolbesök och föreläsningar kan det finnas goda skäl att inrätta ett museum om Förintelsen inom en snar framtid. En förutsättning som bedöms kunna tidigarelägga tidpunkten för verksamhetens start är att museet inrättas inom en befintlig organisation snarare än som en fristående myndighet. Genom ökad kunskap om antisemitism kommer staden

också närmare inriktningsmål 1.2 *Stockholm är en trygg, säker och välkött stad att bo och vistas i.*

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2020 följande.

1. Kulturnämnden godkänner och överlämnar förvaltningarnas gemensamma tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande gjordes av Torun Boucher (V) enligt följande.

Vi instämmer i förvaltningens utlåtande. Det är en viktig markering i en tid när många överlevare blir allt äldre att ta tillvara deras erfarenheter och berättelser för kommande generationer. Högerextremism på frammarsch i Sverige och i världen, och sorgligt nog finns allt fler människor som inte tror på de vittnesmål för intelsens överlevare återger. Detta ger museet ett särskilt viktigt uppdrag. Utredningen har tittat på museum med liknande uppdrag från andra länder för att kunna lägga en bra grund för museets inriktning i Sverige. Vi vill framhålla betydelsen av att det nya museet tar ett grepp gällande barnperspektivet. En viktig målgrupp för museet är enligt utredningen ungdomar. För att lyckas i det uppdrag krävs även barns deltagande på olika sätt, likt det arbete War Childhood Museum i Sarajevo bidragit med genom såväl forskning som utställningar. Nu senast genom #ChildrenAndGenocide som är en global kampanj online delvis finansierad med medel från Sverige. Detta perspektiv ser vi som viktigt vid implementeringen av museet.

Ersätтарыtrande gjordes av Madeleine Kaharascho Fridh (Fi) som instämde i det särskilda uttalandet av Torun Boucher (V).

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 augusti 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen och Stadsarkivet ställer positiva till utredningens förslag och bedömningar. Kulturförvaltningen och Stadsarkivet anser att det är av stor betydelse att ett Sveriges museum om Förintelsen etableras som en självständig, stark och långsiktigt relevant museal kunskapsinstitution. Verksamheten kan därmed säkerställa att minnena av Förintelsen aldrig tillåts förblekna. Kulturförvaltningen och Stadsarkivet vill särskilt understryka vikten av att museet har en gedigen forskningsanknytning. Förvaltningarna delar utredarens bedömning att verksamheten bör inrättas i form av en ny, fristående myndighet. Ett rimligt alternativ kan dock vara att verksamheten inrättas som en del av Statens historiska museer. Utredningens uppskattning av kostnader förefaller vara i underkant för en verksamhet med denna höga ambitionsnivå.

Förvaltningarna anser vidare att verksamheten vid museet bör vara starkt internationellt präglad, kanske med möjlighet för besökare att med digital teknik besöka andra internationella centrum för Förintelsehistoria. På så sätt kan ämnets globala karaktär komma till uttryck. På samma sätt bör föremål och arkivhandlingar som inte finns i museets egna samlingar kunna visualiseras digitalt för besökare och forskare. Kulturförvaltningen och Stadsarkivet anser vidare att betydelsen av Sveriges museum om Förintelsen bör manifesteras genom att museet ges en central placering i huvudstaden. Museibyggnaden har i sammanhanget en särskild betydelse och måste leva upp till att det här handlar om att etablera både ett museum och en värdig minnesplats. En arkitektonisk och konstnärlig gestaltning av högsta internationella kvalitet är nödvändig för att uppnå detta.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2020 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag till tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 27 juli 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ställer sig positiv till förslaget att inrätta Sveriges museum om Förintelsen. Läroplanerna för såväl grundskola som gymnasium betonar skolans roll i att förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och de grundläggande demokratiska värderingar det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska dessutom alltid vila på vetenskaplig grund. Grundskolans kursplan i historia fordrar att undervisningen berör Förintelsen specifikt, liksom orsaker till och följer av andra världskriget. Kursplanerna för historia i gymnasieskolan föreskriver att undervisningen ska behandla exempelvis folkmord och diktaturer, bland de viktiga globala händelser under 1800- och 1900-talet, där Förintelsen under nazismen är ett uppenbart och relevant exempel. På alla de punkterna kan Sveriges museum om Förintelsen bidra som en resurs i undervisningen för Stockholms skolor, vilket gör förslaget intressant för utbildningsförvaltningen.

Utbildningsförvaltningen ser också positivt på utredningens förslag att museet bör behandla Förintelsen och Sveriges relation till Förintelsen i en bred historisk kontext och att museet uppmärksammar olika grupper som föll offer för nazismen. Det ligger i linje med skolans styrdokument och kursfordringarna, liksom att lyfta fram hur historien och minnet av Förintelsen kan användas och missbrukas för att förneka historien. Kursplanerna i historia tar upp bruket av historia för olika syften och i olika sammanhang som kursmål. Kursplanerna föreskriver också att eleverna arbetar med att möta och tolka historiskt källmaterial som speglar människors villkor och roll i olika historiska skeenden. Att samla, beforska och tillgängliggöra källmaterial nämner utredningen som en förutsättning för museet, något som skulle vara positivt för skolan.

Museets organisering och lokalisering

För skolans del är museets organisering och lokalisering underordnad hur verksamheten i övrigt kan anpassa material för undervisning och vara ett stöd till den. För att uppnå tillgänglighet och likvärdighet i skolan är en väl fungerande digital kommunikation avgörande. Utbildningsförvaltningen anser att det är utmärkt att det pedagogiska uppdraget för museet är tydligt framskrivet i förslaget.

Etableringen av Sveriges museum om Förintelsen medför enligt förslaget att delar av Forum för levande historias verksamhet för bland annat skolan, skulle föras över till det nya museets organisation. Även i andra fall kan liknande gränsdragningar mellan olika myndigheters verksamheter eller ansvarsområden behöva göras. I sådana processer är det viktigt att bevaka att inga frågor faller mellan stolarna, och att gränsdragningen görs tydlig.

Konsekvenser för jämställdhet

Då ärendet är ett svar på en remiss från kommunstyrelsen gör förvaltningen ingen egen analys av ärendets konsekvenser för jämställdhet. Förvaltningen förutsätter att en sådan analys vid behov görs i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Då ärendet är ett svar på en remiss från kommunstyrelsen gör förvaltningen ingen egen analys av ärendets konsekvenser för barn och barns rättigheter. Förvaltningen förutsätter att en sådan analys vid behov görs i den fortsatta hanteringen av ärendet.